

Ціж Х.Ю.

*студентка факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ І МОДЕРНІЗАЦІЯ: PRO ET CONTRA

Конфлікти є неминучими явищами в існуванні будь-якої суспільної структури. Актуальність даної теми обумовлена тим, що соціальні конфлікти, є однією із ознак розвитку суспільства та відсутності «застою» в соціумі. Задля визначення впливу соціальних конфліктів на суспільні модернізаційні процеси, необхідно, в першу чергу, пояснити саме поняття модернізації. Як зазначає Ю. Савельєва: «Найпоширеніше розуміння модернізації існує у двох варіантах: «широкому розумінні» - як комплексу цивілізаційних масштабних соціальних, економічних, політичних і культурних змін, яким характеризувався перехід від особливого типу суспільства Нового часу. «Вузьке» значення модернізації - це комплекс процесів, через які слаборозвинені суспільства, або суспільства, що розвиваються,... намагаються скоротити або подолати розрив, який відділяє їх від розвинених країн... У сучасному глобальному світі модернізація також розглядається як форма міжнародної конкуренції, а не тільки як цивілізаційні зміни» [4, с. 18-19]. Модернізаційні процеси, які зараз відбуваються в українському суспільстві, необхідно розглядати через призму соціальних конфліктів, які тут зародилися.

Увесь процес розвитку людства, зі всіма «світлими» та «темними» сторінками історії, супроводжувався соціальними конфліктами. Конфлікт часто відіграв роль ледь не основного каталізатора суспільного прогресу. Але, як відомо, медаль завжди має дві сторони - часто соціальні конфлікти стають джерелом дестабілізації суспільства. «Соціальний конфлікт

виступає невід'ємною властивістю соціальної реальності. Це об'єктивно існуючий протягом всієї історії соціального життя людини соціальний феномен протидії, зіткнення інтересів соціальних груп, спільнот, що зароджується на основі відносин соціальної нерівності, обмеженням доступу до матеріальних, інтелектуальних, сировинних, територіальних та владних ресурсам» [5, с. 70]. Так само варто звертати увагу на всі аспекти процесу модернізації, яка, в свою чергу, «не лише забезпечує економічне зростання і підвищення якості життя, а й невідворотно продукує виклики через свою антиномічність та конфронтацію з антимодерними інституціональними практиками і пластами культур» [4, с. 24].

В українському суспільстві серйозні соціальні конфлікти наявні майже в усіх сферах життєдіяльності держави. І ці протиріччя здатні, з одного боку, призвести до глибокої соціально-економічної та духовно-культурної кризи, його зневіри у майбутньому, спричинити серйозну дестабілізацію в суспільстві, а з іншого - дати поштовх нації для подальшого розвитку.

Для визначення оптимальних шляхів вирішення найгостріших соціальних конфліктів в Україні необхідно, в першу чергу, опрацювати фундаментальні роботи вчених, які проводили дослідження у галузі конфліктології, проаналізувати їхнє ставлення до конфлікту як соціального явища та на основі опрацьованого матеріалу сформулювати оптимальні можливі стратегії виходу з конфлікту між поколіннями.

Карл Маркс вважав конфлікт рухомою силою історії людства, вважаючи, що «історія всіх суспільств, які досі існували, була історією боротьби класів», тим самим наголошуючи на важливості цього явища [1, с. 1]. Важливим етапом у вивченні соціального конфлікту стали дослідження Р. Дарендорфа, який вважав, що «соціальні конфлікти виростають зі структури суспільств, котрі є союзами панування і мають тенденцію до постійних зіткнень між організованими

сторонами» [2, с. 143]. Вихідною точкою його робіт є те, що ні структурний функціоналізм, ані марксизм не можуть повністю забезпечити прийнятну перспективу розвитку для суспільства. Вчений вважає, що структурні функціоналісти нехтують реаліями соціального конфлікту, а Маркс взагалі визначає клас в занадто вузькому аспекті, керуючись лише історично-специфічним контекстом.[6, с. 118]. Для Г.Зіммеля конфлікт є природним незворотнім станом існування суспільства, оскільки в самій природі людини закладений інстинкт боротьби, первинна агресивність, егоїзм стосовно іншої людини («*homo homini lupus est*») та потреба у постійній ворожнечі, яку вчений описує у науковій статті «Людина як ворог». В роботі «Конфлікт сучасної культури» Г.Зіммель зазначає: «Як тільки життя перейшло межу від чисто тваринного існування до певної духовності, а дух, в свою чергу, піднявся до стану культури, в ній виник внутрішній конфлікт, розвиток і вирішення якого є шляхом оновлення всієї культури» [3, с. 494].

В свою чергу, С.Гантінгтон дотримувався думки, згідно з якою конфлікт позитивно впливав на модернізаційні процеси у соціумі, адже «...модернізація стала трактуватися як своєрідний «пакет» суто позитивних зрушень у суспільстві. У такій ситуації вчений не має жодного іншого вибору, крім як сприймати будь-які події у світі, що розвивається - революції, громадянські війни, перевороти та етнічні конфлікти - як частину розвитку, й «політичного розвитку» зокрема» [5, с. 85].

Серед причин конфлікту слід вижлвити жорстку соціальну нерівність серед населення. Ієрархічна система в країні побудована таким чином, що для пересічного громадянина майже неможливо досягнути своєї мети, повноцінно задовольнити потреби в доходах, належній інформації, освіті та інших необхідних для життя благах. «В першу чергу, конфлікт є відображенням інстинктивних імпульсів та конфліктів інтересів, оскільки вони пом'якшуються іншими асоціативними інстинктами та соціальними процесами. І хоча конфлікт є

неминучим та поширеним явищем, він не завжди може призвести до змін у соціальних формах. Фактично, конфлікт існує частково для того, щоб підтримувати основи інтеграції в соціальних системах» [7, с. 619-620].

Іншою не менш важливою причиною виникнення соціальних конфліктів, яка, у свою чергу, тісно пов'язана з попередньою, є обмеженість ресурсів. В Україні частина населення не бажає брати участі у вирішенні майбутнього держави та просто залишається осторонь суспільно- політичного життя країни, живучи за принципом «моя хата скраю».

Згідно з дослідженнями, «в усіх східноєвропейських країнах, крім Словенії та Чеської Республіки кількість людей, що поділяли модернізаційні постматеріалістичні орієнтації, є незначною. Найменше їх в Україні (2%) та Росії (1%), а також у Болгарії (2.1%)... Відповідно, найбільша кількість осіб із матеріалістичними пріоритетами, що не сприяють модернізації, спостерігалась в Україні (близько 48%), Росії (майже 60%) та Молдові (більше 50%) і є значно вищою за інші країни регіону Східної Європи, що є членами ЄС, за винятком Болгарії» [4, с. 33].

Неоднозначним є ставлення українців до своєї історії та визначних постатей. При згадці про конкретного окремого діяча чи яку-небудь подію, пересічний українець радше здатен пригадати їхні негативні аспекти, аніж розповісти про досягнення та позитивний вплив на розвиток країни. Хоча, необхідно зазначити, що останнім часом громадян підвищується рівень позитивної оцінки історичних постатей, які зробили вагомий внесок в історію країни.

Загалом існує два основних шляхи вирішення найбільш гострих протиріч, що були накопичені протягом останніх років існування українського суспільства. Перший - це шлях придушення конфлікту. Проте його важко назвати ефективним, оскільки цей спосіб, скоріш за все, рано чи пізно приведе до негативних настроїв та обурення серед населення. Як зазначає Р.

Дарендорф: «...придушення конфлікту рідко рекомендувалося як доречне в історії політичної філософії. Насильницьке придушення конфлікту є не лише аморальним, але й неефективним способом поведінки у вирішенні соціального конфлікту. Такою ж мірою, якою соціальні конфлікти намагаються придушити, зростає їхня потенційна злості» [2, с. 145].

Для скерування суспільного конфлікту в те русло, яке буде приносити найменше шкоди, а радше навіть витягнути користь з протікання цієї боротьби, необхідно згадати про процес, який Р. Дарендорф іменує «регулюванням конфліктів». Він, на думку вченого, «є пріоритетним засобом зменшення насилля у вирішенні майже всіх видів конфлікту. вони (конфлікти) стають контрольованими і їхня творча сила починає служити поступовому розвитку соціальних структур» [2, с. 145]. У такому випадку варто звернути увагу на прийняття компромісу або консенсусу, які змогли б, в першу чергу не суперечити базовим потребам суспільства та не завдавати йому шкоди з одного боку, і з іншого - задовольняти певною мірою інтереси конфліктуючих сторін.

У соціальних конфліктах, які сприяють модернізації, знаходиться надзвичайно великий творчий потенціал соціуму. І для його успішної реалізації та спрямування цієї енергії в правильне русло, яке змогло би задовольнити потреби модернізаційних процесів у суспільстві, необхідно, в першу чергу, раціонально розставити пріоритети та забезпечити організоване регулювання цього конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Маркс К. «Маніфест комуністичної партії» [електронний ресурс] / Карл Маркс. - Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/manifest-komunistichnoyi-partiyi/>.
2. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта [електронний ресурс] // Социологические исследования. - 1994.

- №5. - с. с.142-147. - Режим доступу:
http://ecsocman.hse.ru/data/968/645/1216/019_darendorf.pdf.
- 3. Зиммель Г. Избранное. Том 1. Философия культуры / Георг Зиммель. — Москва: Юрист, 1996. - 671 с.
- 4. Савельєв Ю. Антиномії суспільства пізнього модерну: Східна Європа у небезпеці демодернізації // Ідеологія і політика. - 2018. - №1. - С. 14-63.
- 5. Кутуєв П.В. Трансформації модерну: інституції, ідеї, ідеології : монографія / П.В. Кутуєв. - Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. - 516 с.
- 6. Tittenbrub J. Ralph Dahrendorfs Conflict Theory of Social Differentiation and Elite Theory [електронний ресурс] // Innovative issues and Approaches in Social Sciences. Vol. 6. - № 3. - р. 117-138. - Режим доступу:
<http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/IIASS-volume6-number3 -article7.pdf>
- 7. Turner J. H. Marx and Simmel Revisited: Reassessing the Foundations of Conflict Theory [електронний ресурс] // Social Forces, Vol. 53. - Oxford University Press, 1975. - № 4. - р. 618627. - Режим доступу: <http://www.jstor.org/stable/2576477>.